

DISSERTATIONIS,
DE
BIBLIOTHECARIIS
ACADEMIÆ ABOËNSIS,

PARTICULA DECIMA SEPTIMA,

QUAM,

ANN. AMPL. PHILOS. ORD. AURAIKO,

publico examini,

in Auditorio Philos. die XXIX Junii a. MDCCCXXVII,
h. a. m. f.

PRAESIDE

Mag. FREDR. WILH. PIPPING,

*Hist. Litter. Prof. Publ. Ord. & Biblioth. Acad. Praefecto,
Imp. Ord. de S:to Wladimiro in IV:a Classe Equite,*

PRO SUMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBUS,

modeste subjicit

NICOLAUS FROSTERUS,

Ostrobotniensis.

ABOÆ, typis FRENCKELLIANIS.

THESES.

I.

Cum nobis sit perfectum, quam varie non modo rationes factorum, sed res factaque ipsa, quæ nostra ætate acciderunt, describi soleant, quanta diligentia in rebus gestis exponendis opus sit quamque grave merito censeatur munus Historici, facile cuique patet.

II.

Simul liquet, sperari vix posse Historiam, majus intervallum temporis complectentem, quæ ab omnibus immunis sit erroribus.

III.

Studium Historiæ, quamvis ut hominibus cujuscunque conditionis, ita eruditis quoque omnis generis, maximum afferat emolumentum, imprimis ei qui antiquorum scripta enodare velit summæ est necessitatis.

IV.

Magna nominis fama claros legenti scriptores minime fit persuasum, omnia quæ proposuerint, omnibus numeris esse absoluta. Nam & maximi errare possunt, nec semper animum satis intendere valent. Ciceroni itaque dormire interdum Demosthenes, Horatio etiam Homerus videtur.

V.

Qui in Historia litteraria plane rudis non sit, facile videt, multa, de quibus recentiori ævo vehementer pugnatum est, Philosophiæ loca, non minoribus apud Græcos olim animorum motibus fuisse agitata, qualia ex. gr. sunt de origine idearum nostrarum, de principio moralitatis, de libertate mentis humanæ, &c.

Aucta autem ita sollicitudine Regis CAROLI XI, verentis ne circa versiones SS. Bibliorum dicta verba dubium animis hominum doctrina haud exercitatorum moverent de ipsis fundamentis vel articulis fidei, quemadmodum neque de Sacramento Baptismi enuntiata cum formulis sanorum verborum conciliari posset, ab Episcopo GEZELIO aliquam eorundem verborum explicationem Monarcha Augustissimus, litteris die 20 Oct. a. 1684 datis, postulavit, quæ consilii innocentiam aperte prodens malæ interpretationi viam præclusura esset. Explanare propterea conatus est ille, Holmiæ tum præfens, suos sensus libello quodam, qui cum argumentorum tantum ex prioribus Upsaliæ exhibitis scriptis petitorum summam comprehendens Superioribus minus placeret, altera vice monitus ulteriorem addidit declarationem, testificaturus, de re ipsa in dubium vocata apprimè cum orthodoxis Theologis se consentire, etiamsi forte in festinatione ea, cum serius ex Metropoli Aboam allati Textus Pœnitentialium Dierum præpropere divulgati una cum brevi explicatione fuerint, quo tempore ad loca quævis Diœceseos late patentis disita perferrentur, in forma verborum a communi loquendi modo discrepans quid irreperit. Qua declaratione cum Theologis Upsaliensibus mox communicata, judicare jusis an probari posset & illustrandæ quæstioni satisfactum sic esset, sin minus, observanda cætera definire, visum est eis opus expositione utriusque GEZELII aliqua pleniore dilucidioque, maxime cum Domini Episcopi unius explicatio illa cardinem rei & præsertim pensandas verborum vexatorum formulas non tangeret; quod litteris d. 11 Nov. e. a. signatis S. Regiæ Majestati aperuerunt (iiii). Consilio probato placuit Regi jubere, certam Doctõribus GEZELIIS ponerent rationem ita explanandi scripta exagitata, ut erroris & offensionis nihil resideret; Archiepiscopus autem OLAUS SVEBILIUS, cum Consistorii Eccle-

iiii) Summam harum litterarum vide l. c. pag. 182 sq.

stastici Upsaliensis membris, PETRO RUDBECKIO, ERICO BENZELIO, SAMUELE SKUNK, PETRO HOLM & HENRICO SCHÜTZ, nihilominus generalia tantum de dicto versione Bibliorum vernaculorum spectante emendando neque amplius admittendo, ut & de iis quæ circa Baptismum in Homilia illa proposita erant, festinationis quidem præcipitis venia excusandis, minime vero mitigatione vel propugnatione quadam tegendis & defendendis, d. 27 Jan. a. 1685 subjectissime rescribentes præstituerunt. Quamobrem novo mandato Regio d. 8 Maji e. a. iterum imperatum iisdem est ipsa verba concipere, quibus explicaturi essent GEZELII dicta sua clare adeo atque aperte, ut neque obscura vel ambigua interpretatione sphalmata eorum celarentur, neque dubio & suspitioni aliorum in animis locus relinqueretur. Quo factò idonea visa verba (kkkkk) litteris statim mandata sunt & d. 12 ejusdem mensis cum epistola ad Regem missa, qui eadem litteris d. 6 Junii sequentis ad GEZELIUM patrem scriptis allegavit, volens ut appositione nominis tam sui quam filii, Superintendentis, testata confirmarentur.

Quod cum GEZELIORUM præter opinionem accidisset, partium studio invidiæque indulgisse Upsalienses Theologos suspicati, nullum non quæsierunt exitum, quo e malo imminente se expedire daretur. Hoc consilio scriptum Narvæ d. 26 Aug. a. 1685 ad S. Regiam Majestatem libellum Filii (III), unacum uberiore Svecana illustratione verborum Homiliæ de Baptismi efficacia, nec non recensione consonantium judiciorum tam de loco eodem, quam de versione SS. Bibliorum Svetica, immo ipsa beati Lutheri interpretatione, plurimis quamvis nominibus vernaculas antecellente, juxta textum originalem emendanda, in publicis aliquot domesticorum etiam
The-

kkkkk) Vid. e. l. pag. 335 sq.

III) Vid. e. l. pag. 323 fqq.

Theologorum scriptis occurrentium, Holmiam eodem autumno repetens, ut conventui interesset virorum, novæ Ordinantia Ecclesiasticæ perferendæ causa ibidem congregatorum, Pater exhibuit. Urgeri videmus his scriptis, Svecano fermone transmutata ab Upsaliensibus loca vexata, a Latinis Dispositionum Homileticarum & verbo & maxime sensu discrepare, nec necesse non esse ut antequam fidem dent auctores harum de patrocinio earundem, nec interpretatione nec defensione qualicunque unquam fuscipiendo, versionis locorum Scripturæ S. ipsorum, a textu originali discedere visorum, cum mente Spiritus Sancti consensus probetur, propositumque propterea jam fuisse patet, causam integram aliorum adhuc Theologorum iudicio submittere. Cui exceptioni cum haud omnino quidem renutum fuerit, quemadmodum ex clausula, conceptis illis Upsaliensium verbis GEZELIO *Seniore* auctore apposita (mmmmmm), elucet, iisdem hunc nihilominus nomen subscriptisse d. 26 Febr. anni proxime sequentis eo magis miramur, quo certius constat, autumno ejusdem anni ab Augustissimo Rege denuo petiisse non minus Patrem quam Filium, ut ex primoribus Cleri Comitialis tunc convocati quidam docti piique designarentur viri, coram quibus dilucide demonstrarent sententiam, a Latinis verbis aliena interpretatione Svecana falso sibi imputatam, nec non ulteriorem ex Scriptura Sacra, Libris Symbolicis Orthodoxorumque Theologorum scriptis expromendam Latinorum dictorum explicationem proferre liceret, quo sic etiam iniquitas accusationis eo magis diluceret. Profesorem SVENONIUM, qui Disputationibus Academicis, in primis partibus *Lytrodoxiæ Jesu* nonnullis aa. 1624 & 1625 editis, quæstiones easdem circa Sacramentum Baptismi ac Regenerationem, & an Biblia Svecica alicubi discedant a mente Spiritus Sancti, intempestive tractans, in PETRÆI jam descenderat causam, reum simul fecerunt injuriæ publice sibi illatæ

nec nisi Regia auctoritate, totius operis Svenoniani interceptionem & æquam bonorum virorum censuram permittente atque mandante, propulsandæ (nnnnn). Eodem ex fonte circa idem tempus manasse remur ultiores enodationes quæstionum agitatarum Svetica oratione a GEZELIIS expositas duas, quarum exemplaria in manuscriptis Gezelianis Bibliothecæ nostræ Academicæ exstant, unde alteram, Moniti scilicet de versionibus SS. Bibliorum vernaculis Apologiam, excerptam habet Percelebris J. J. TENGSTRÖM l. c. pag. 330 sqq. Cui Apologiæ anne subjunctum fuerit, anno proxime præterlapso 1685 GEZELIO *Juniori* missum Celeberrimi Theologi PHILIPPI JACOBI SPENERI Responsum ad quæstionem an verba: *"Quoniam, ut notissimum est, versiones nostræ vernaculæ sæpius discedunt a mente Spiritus Sancti &c. in versiones vernaculas injuria & scandalosa sint?"* quod in manuscriptis iisdem autographum reperitur, satis quidem indagare non potuimus; alteri vero opusculo, quo, in explicando dicto de regeneratione per Baptismum posito, probatur, non tantum ea, quæ Narvæ prolixius ab auctore primum memoriæ prodita fuerint, a typorum in usum deinde Aboæ propter angustiam chartæ atque temporis contractis differre, sed etiam inter Homiliam typis impressam atque versionem ejusdem Upsaliensem discriminis multum esse, appensa adhæret, præter codicillos alios, ejusdem SPENERI simul scripta jamque in Svecanum idioma traducta censura quæstionis: *"An in explicatione loci Hebr. 10: 22. verba adducta de aqua Baptismi & Sacramento regenerationis, quod ita mundet animam, ut nihil mali per corpus exequatur, ab orthodoxia nostrâ recedant?"* eadem quæ l. c. pag. 326 sqq. legitur.

Impertita Upsaliensibus rogatione illa, ægre omnino tulerunt se tantæ ignorantie infumulatos, ut ne lineam quidem
Lati-

nnnnn) Vid. petitum Gezelianum contractum l. c. pag. 333 sqq.

Latialem reddere valerent, in fuspicione poni iniqui iudicii, quamvis, ipsis auctorum verbis ad tenorem Scripturæ Sacræ, Librorum Symbolicorum & Orthodoxorum scriptorum aliorum probe examinatis, sententiam non potuerint non ferre, & Sacræ Majestati Regiæ probatam, & nunquam revocandam vel sine gravioris cenfuræ periculo retractandam (00000). — SVENONIUS
 itidem

00000) Luci publicæ integras committendas duximus litteras Facultatis Theologicæ Upsaliensis, quæ SVENONI manu descriptæ in Archivo Ordinis Theologici Aboënsis supersunt: "Eders Kongl. Maj:it hem-båre wij en underdånig tacksejelse för den *Communication*, som i nåder ofs förundt år aff en *supplik*, hvilken til E. K. M:t haffwa öfverleffwererat *D. D. Gezelij*, angående underdånig begåran at få inkomma hoos nogra lärde mån aff Rijkfens Presterfcap wed denne påstående Riksdag medh ytterligare förklaringar öfver dhe *ordeformer*, som dhe uthi sina för några åhr sedan *publicerade Homilier* fördt haffwa. Hwad andras *Imputationer* och förde *Consequentier* emot *D. D. Gezelios* anbelangar, lembne wij til dem, som der medh haffwa at omgåts. Men såsom för medelst Kongl. Maj:its befalning wij warit föränlätne, öfver samme *ordeformer* giffwa wårt betenkande, begåre altfå underdånigst E. K. M:t tächtes låta ofs emot slijke *attentater* och obilligheter *conserverade* blifwa. E. K. M:ts behag til hörsampt fölie, haffwe wij *D. D. Gezelij ordeformer* af dhe *documenter* som ofs tilhanda kombne åre, behörigen skårskodat, och efter Guds ord, wåre *Symbolische* böcker och rene Lårares skrifter funnit som dhe i Bookstafwen lyda, wara anstötliche och icke kunna toblas. Samma wårt omdöme år och aff E. K. M:t i nåder gott erkiendt; Skulle dhe icke annorlunda kunna förnöja sig, ån widh detta tillfälle oprepa denne handelen och kasta desse *ordeformer* under nytt skårskodande, så kan lätteligen hända at deras förde *Formula* kommer under en annan *Charakter* ån här til ikedt år, kunnandes wij intet gåå ifrån detta omdöme; och at wij förmedelst Guds nådh och tilhielp kunne pröffwa hwadh sådane *ordeformer* haffwa at innebåra, och intet böra aff *D. D. Gezelij*s belåggas medh den beskylningen, som skulle wij intet kunna afflettia en Radh *Latin* på Svenska, utan att förwenda den ifrån meningen. Deras ord åro tydelige nogh, och torde wål *meritera* att *Exemplaren* i hvilka dhe finnas annorlunda bliffwo *considererade*, ån att dhe skulle bliffwa i mångas händer,

itidem particeps factus libelli accusatorii, eidem occurrit die 29 Jan. a. 1687 misa ad S. Regiam Majestatem *Apologia*, quæ ab ipso inscripta est *Minor*, cum relatione & iudicio Facultatis Theologicæ Aboënsis de causis, indole & pretio opusculorum suorum Academicorum, consensu Facultatis legitimo typis editorum; quæ scripta subsecuta est d. 26 Maji *Apologia Major*. Contra ea GEZELII varias, neque omnino improbandas quidem eas subjecerunt causas desiderandi ut res accuratius recognosceretur, cum quippe nondum pensitata esset declaratio autumnali a. 1685 tempore in Cancellaria Regia deposita, multo minus recentiora de male interpretatis Homiliarum verbis scripta dijudicata. Ab Augustissimi autem Regis sensibus longe abhorrere intelligentes discordiam intestinam, ex opinionum de doctrina fidei disensione ortam quamcunque, poscendæ recognitioni modum tandem fecerunt, & Declaratione hac fidem suam religiosam obligandam die 9 Oct. a. 1686 Dom. Superintendens duxit: "Deum testem habeo & invoco, partes priores disposuit, homilet, Conc. II. diei III pœnitentialis A. 1682 ad eum plane modum esse Narvæ conscriptas, ut ex autographo adhuc servato leguntur sub Lit. A. Ultima verba dicti Apostolici, Hebr. 10. v. 22. de Baptismo exponenda erant, & porro concilianda cum 1 Pet. 3. v. 21. *βάπτισμα οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπτει*. Occurrebat in Vindic. Bibl. Prüchneri ad hunc locum aphorismus nostratium: *Ita enim in baptismo corpus aqua abluitur, ut per eam anima mundetur*. Sed & dici debuit, quo sensu illa mundities ad corpus refertur; Arripui sic Biblia Illustrata B. D. Calovij, &

helt efter som dhe sökia sine oformlige ordafätt att förfächta, hvilket doch medh mera E. K. M:ts högwijsa och nådiga gottfinnande wij underdånigst heemställe och trohierteligen önske all guddomlig Nåd, långt lijff och Kongl. throns befåttille med allsköns lyckfalgheet, förbliffwe E. K. M:ts wår allernådigste Konungs och Herres underdånigste Tienare, PETRUS RUDBECKIUS, ERICUS BENZELIUS, PETRUS HOLM, HENRIC SKYTZ."

& tum iis quæ aliunde habet intactaque relinquit, tum additis ab eo ad h. l. festinanter perlectis, nihil aliud exprimere volui, quam quod juxta monitum Apostoli 1: in regenitis, studio renovationis tollatur dominium peccati (quod præprimis in operibus externis spectatur, vid. B. D. Ægid. Hunnius in Rom. 6. pag. 160, 162, 166:) 2: Efficacia quoque baptismi ad hoc se extendat. Ideo quia de Spirituali corporis munditie per baptismum, concise, ob scripti rationem erat loquendum, paucis istis linea subductis (:quæ ob tabellarij festinationem & occupationum molem parum expendere licuit:) utrumque tradidi quod tamen alijs & clarioribus verbis exponi potuit. In illa autem verborum Latinorum serie, & bene consideratis antecedentibus locum non habet integra hæcce propositio Svetica, sic illimitate posito subjecto: Att dhe tvagne med döpellsens vatn, nyja födellsens Sacramente, varda så til siälen reenade, att den intet ondt genom kroppen uthrättar eller värkar, Prout vero partes dictæ concionis sub lit, B. se habent, ex prolixioribus Narva transmisissis Aboæ in gratiam typorum contractæ sunt, quod itidem jam ab initio hujus controversiæ indicatum est. Verba tamen lineis notata, ex quibus nata occasio exhibendi formulam Sveticam jam descriptam, existimavi a concionaturis sic commode reddi posse. Hebr. 10. v. 22. (præmissis præmittendis) — *bestänkte i hiertan ifrån ett ondt samvete*, med Christi blod i troone Joh. 15: 3. Act. 15: 9. *och tvagne om kroppen med reent vatn*, med döpellsens vatn, Nyja födellsens Sacramente, hvilket så reenar siälen, at hon intet ondt genom kroppen må uthrätta. Zach. 13: 1. Act. 22: 16. Eph. 5: 26. Tit. 3: 5 &c. Mihi itaque circa verba impressa non alia fuit mens, quam ad illa in autographo tradita. Quoniam vero tanti momenti res non satis brevi ista loquendi formula tradi potest, ideo nec Latina verba in controversiam vocata, extra scripta hæcce apologetica, usurpavi, & lubentius ijs in posterum abstinebo, siquidem orthodoxus, qui mihi hic semper fuit sensus, etiam alijs exprimitur

ver-

verbis, in S. Codice & scriptis Theologicis; quod gemino scripto prolixo demonstratum dedi. Quomodo naturæ nostræ corruptionem imbecillitatemque & renovationis in hac vita imperfectionem semper agnoscamus, ex omnibus scriptis homileticis & evidenter ex eodem ad Jer. 17: 7 — 10 patet". Qua tamen declaratione minime satisfactum esse iis quorum intereset videns, Formulæ Facultatis Theologicæ Upsaliensis, nonnihil mutatis, approbante Reverendissimo Archiepiscopo, ejusdem verbis, præsertim in certamen maxime adductis illis, suadente inprimis Illustrissimo Academiae Cancellario (ppppp) d. 5 Nov. e. a. subscripsit (qqqqq), & porrecto Regi scripto aliquo, ad Majestatem Hujus arbitrium injuriarum Patri sibi que factarum totum rejecit, rogans tantum ut controversiæ auctor PETRÆUS, ad pœnitentiam sui atque ad parcendum in posterum otio aliorum aliqua via redigeretur.

Explosa

ppppp) In schedula quadam Gezeliana notatæ leguntur "*Rationes propter quas Illustriſſ. Comes B. Oxenſtierna perſuadere mihi voluit ut ſimpliciter ſubſcriberem formulæ Sueticæ: 1. Quia illud tam pertinaciter urgent Upsalienſes, 2. quia alias totum convellere volunt, quod factum eſt. 3. minantur multa periculofa alia ſe producturos. 4. quia S. R. M:tas cupit ſic omnia tranquille componi. 5. res ſic ſopitur & nulla difficultas. 6. quia R:mus Pater jam ante Sueticæ ſubſcripſit. 7. etiam de ſucceſſione per gratiam S. R. M:tis certior. 8. quia S. R. M:tas approbavit & ſic cum Rege nobis res erit.*"

qqqqq) Ut appareat, quantum Confefſio hæc GEZELII *Junioris* a primo conceptis Upsalienſium verbis, quæ vid. J. J. TENGSTROM I, c. pag. 335 ſqq., differat, ex autographo heic proferatur: "*Åldenſtund ſaſt ogierna förſpördes att en eller annan locution af mig brukat, ſkal finnas anſtötelig och kaſta af ſig förargelſe, den förre i ett poſt-ſcripto af en tryckt homilie Ad Concionatores juniorer, Quoniam, ut notiſſimum eſt, verſiones noſtræ Bibl. vernaculæ, ſæpius diſcedunt a mente Spir. S. Etc. den andre uthi en homilie öfver 1682 åhrs bönedags text Exord. Hebr. 10: v. 22. Låt ofſ framgå — — och tvagne, aqua bap̄tiſmi, Sacramento regenerationis,*